

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ

бакалавр
(освітній ступінь)

Кафедра економічної теорії, обліку та оподаткування

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан будівельно-технологічного
факультету

_____/ Володимир ГОЦ /
«   »   2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ

Мікроекономіка

(назва освітньої компоненти)

шифр	назва спеціальності, освітньої програми
075	Маркетинг, ОП «Маркетинг»

Розробники:

Головаш Б.Е., к.е.н., доцент

_____
(прізвище та ініціали, науковий ступінь, звання)

_____
(підпис)

Головаш Л.В., асистент

_____
(прізвище та ініціали, науковий ступінь, звання)

_____
(підпис)

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри економічної теорії, обліку та оподаткування

протокол № 12 від «16» червня 2022 року

Завідувач кафедри

_____
(підпис)

_____/Володимир ЛИЧ/

Схвалено гарантом освітньої програми 075 «Маркетинг»

Гарант ОП

_____
(підпис)

_____/Ольга ВОТЧЕНКОВА/

Розглянуто на засіданні науково-методичної комісії спеціальності

протокол № 10 від «30» червня 2022 року

ВИТЯГ З РОБОЧОГО НАВЧАЛЬНОГО ПЛАНУ

шифр	Назва спеціальності, освітньої програми	Форма навчання: денна											Форма контролю	Семестр	Відмітка про погодження заступником декана факультету
		Кредитів на сем.	Обсяг годин						Кількість індивідуальних робіт						
			Всього	аудиторних			Сам. роб.	КП	КР	РГР	Конт. роб				
				Разом	Л	Лр						Пз			
ОК 20	Маркетинг, ОП «Маркетинг»	5,0	150	92	42	-	50	58	-	-	-	1	I	4	

шифр	Назва спеціальності, освітньої програми	Форма навчання: заочна											Форма контролю	Семестр	Відмітка про погодження заступником декана факультету
		Кредитів на сем.	Обсяг годин						Кількість індивідуальних робіт						
			Всього	аудиторних			Сам. роб.	КП	КР	РГР	Конт. роб				
				Разом	Л	Лр						Пз			
ОК 20	Маркетинг, ОП «Маркетинг»	5,0	150	92	10	-	38	102	-	-	-	1	I	4	

Мета та завдання освітньої компоненти

Мета дисципліни: Основною метою навчальної дисципліни “Мікроекономіка” - дати знання базових положень мікроекономічної теорії; сформувати навички використання інструментарію мікроекономічного аналізу; пізнання економічних закономірностей і передумов формування свідомого вибору дії окремими суб’єктами, що господарюють в умовах обмеженості ресурсів, методи прийняття рішень щодо альтернативних можливостей їх використання; розкриття економічного підґрунтя раціональної поведінки виробників, споживачів, власників виробничих та фінансових ресурсів.

Компетентності здобувачів освітньої програми, що формуються в результаті засвоєння освітньої компоненти

Код	Зміст компетентності
Інтегральна компетентність	
ІК	Здатність вирішувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері маркетингової діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування відповідних теорій та методів і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.
Загальні компетентності	
ЗК2	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
ЗК3	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
ЗК4	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
ЗК5	Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов’язків.
ЗК9	Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
ЗК10	Здатність спілкуватися іноземною мовою.
ЗК11	Здатність працювати в команді.

Програмні результати здобувачів освітньої програми, що формуються в результаті засвоєння освітньої компоненти

Код	Програмні результати
ПН2	Аналізувати і прогнозувати ринкові явища та процеси на основі застосування фундаментальних принципів, теоретичних знань і прикладних навичок здійснення маркетингової діяльності.
ПР4	Збирати та аналізувати необхідну інформацію, розраховувати економічні та маркетингові показники, обґрунтовувати управлінські рішення на основі використання необхідного аналітичного й методичного інструментарію.
ПР5	Виявляти й аналізувати ключові характеристики маркетингових систем різного рівня, а також особливості поведінки їх суб’єктів.
ПР6	Визначати функціональні області маркетингової діяльності ринкового суб’єкта та їх взаємозв’язки в системі управління, розраховувати відповідні показники, які характеризують результативність такої діяльності.
ПР7	Використовувати цифрові інформаційні та комунікаційні технології, а також програмні продукти, необхідні для належного провадження маркетингової діяльності та практичного застосування маркетингового інструментарію.
ПР8	Застосовувати інноваційні підходи щодо провадження маркетингової діяльності ринкового суб’єкта, гнучко адаптуватися до змін маркетингового

	середовища.
ПР10	Пояснювати інформацію, ідеї, проблеми та альтернативні варіанти прийняття управлінських рішень фахівцям і нефахівцям у сфері маркетингу, представникам різних структурних підрозділів ринкового суб'єкта.
ПР12	Виявляти навички самостійної роботи, гнучкого мислення, відкритості до нових знань, бути критичним і самокритичним.
ПР13	Відповідати за результати своєї діяльності, виявляти навички підприємницької та управлінської ініціативи.
ПР14	Виконувати функціональні обов'язки в групі, пропонувати обґрунтовані маркетингові рішення.
ПР15	Діяти соціально відповідально та громадсько свідомо на основі етичних принципів маркетингу, поваги до культурного різноманіття та цінностей громадянського суспільства з дотриманням прав і свобод особистості.
ПР16	Відповідати вимогам, які висуваються до сучасного маркетолога, підвищувати рівень особистої професійної підготовки.
ПР17	Демонструвати навички письмової та усної професійної комунікації державною й іноземною мовами, а також належного використання професійної термінології.
ПР18	Демонструвати відповідальність у ставленні до моральних, культурних, наукових цінностей і досягнень суспільства у професійній маркетинговій діяльності.

Програма дисципліни

Змістовний модуль 1. Основи теорії ринку та поведінки споживача й виробника.

Лекція 1. Предмет і метод дисципліни “Мікроекономіка”.

Тема 1. Мікроекономіка, як складова частина економічної теорії.

Тема 2. Предмет, об’єкт, суб’єкти та основні поняття мікроекономіки.

Тема 3. Методологія мікроекономічного аналізу.

Висновки: Дане визначення мікроекономіки як складової частини економічної теорії. Об’єкт і предмет мікроекономіки. Поведінка індивіда, домогосподарства, фірми. Розглянуто суб’єкти мікроекономіки – домашнє господарство, фірма, держава. Описано методи мікроекономічного аналізу. Моделювання економічних явищ та процесів. Оптимізаційні, рівноважні моделі. Графічний аналіз – основний метод мікроекономіки. Висвітлена проблема обмеженості ресурсів. Вибір і ціни. Роль ціни в розподілі ресурсів. Розглянуто методологія мікроекономіки: теорії і моделі. Побудова моделі. Позитивний і нормативний аналіз. Застосування і межі мікроекономічної теорії.

Практичне заняття 1.

Зміст заняття: Поняття та структура мікросистеми. Суб’єкти мікросистеми. Крива трансформації виробничих можливостей. Альтернативна вартість. Основні поняття мікроекономіки: товар, ціна, ринок, попит, пропозиція, споживання, вибір, раціональна поведінка, методи оптимізації, граничних характер основних робочих понять (гранична корисність, граничні затрати, гранична виручка та інше), рівновага споживача, підприємства, галузі, ринку, загальна економічна рівновага.

Лекція 2. Теорія граничної корисності та поведінки споживача. Ординалістська теорія поведінки споживача.

Тема 1. Поняття корисності і проблема її виміру.

Тема 2. Закон спадної граничної корисності блага.

Тема 3. Криві байдужості. Бюджетні обмеження.

Тема 4. Теорії досягнення рівноваги споживача.

Висновки: в процесі викладення лекційного матеріалу, розкриті такі поняття, як переваги, уподобання і ціни, споживчі переваги, їх припущення, функція корисності. Розглянуто криві байдужості. карта кривих байдужості. спадні граничні норми заміщення і кривизна кривих байдужості. Гранична корисність і нахил кривих байдужості. Досліджено ординалістська та кардиналістська теорії поведінки споживача. Визначено бюджети і ціни. Бюджетні обмеження. Бюджетна лінія. Зміни в доходах і цінах. Розглянуто рівновага споживача. Поняття рівноваги споживача. Максимізація корисності в рамках бюджетного обмеження. Розкрито використання аналізу кривих байдужості для пояснення вибору. Відмінності в смаках споживачів. Визначено концепцію корисності. Корисність і задоволеність. Гранична корисність. Вирівнювання граничних корисностей благ та оптимальне становище споживача. Економічні «антиблага» (антитовари).

Практичне заняття 2.

Зміст заняття: Потреби, блага, корисність. Поняття потреб. Класифікація економічних благ. Поняття корисності. Споживчий вибір та бюджетне обмеження. Головні постулати теорії поведінки споживача (множинність видів споживання, неможливість задовольнити потреби, транзитивність – постійність смаків споживача, субституція, спадна гранична корисність). Гранична корисність благ і рівновага споживача. Теорія граничної корисності, спадність граничної корисності. Зважена гранична корисність. Вирівнювання зважених граничних корисностей і рівновага споживача. Поняття кривих

байдужності. Бюджетна лінія. Поняття, структура, побудова. Змінювання доходу та лінія бюджету. Змінювання ціни та її вплив на бюджет споживача. Структура та побудова кривих байдужності. Карта кривих байдужності. Зона заміщення. Гранична норма заміщення. Крива байдужності, лінія бюджетного обмеження та рівновага споживача. Вибір точки споживання. Оптимальне споживання.

Лекція 3. Аналіз поведінки споживача на ринку товарів.

Тема 1. Криві “дохід-споживання”. Криві і закони Енгеля.

Тема 2. Криві “ціна-споживання”.

Тема 3. Ефект доходу та ефект заміщення. Парадокс Гіффена

Висновки: в процесі розгляду даної теми, досліджено криві байдужності і рівновага споживача. Вибір між купівлею продукту і затратами на всі інші блага. Охарактеризовано особливості вибору точки споживання та визначення оптимального споживання. Досліджено криві «дохід – споживання». Визначено поняття нормальні товари в порівнянні з неякісними. Описано криві Енгеля. Вплив зміни цін. Крива «ціна – споживання». Дано визначення кривої індивідуального попиту. Описано ефекти доходу і заміщення. Наслідки зниження ціни товару як ефекти доходу та заміщення. Ефекти зміни доходу та взаємозамінності в цілому і криві попиту на нормальні товари. Випадки неякісних товарів. Товар Гіффена. Використання кривих байдужності для розуміння наслідків комерційної діяльності та наслідків економічної політики уряду.

Практичне заняття 3.

Зміст заняття: Зміна оптимального вибору споживача в результаті зміни його доходу. Побудова кривої “дохід-споживання”. Криві Енгеля. Зміна оптимального вибору споживача в результаті цінових змін. Побудова кривої “ціна – споживання”. Індивідуальний та ринковий попит. Споживчий надлишок. Ефект доходу і заміщення як альтернативне пояснення для оберненої пропорційності кривої попиту. Загальний ефект від зміни ціни. Визначення ефекту заміщення і ефекту доходу у загальному ефекті від зміни ціни. Парадокс Гіффена.

Лекція 4. Попит, пропозиція, еластичність попиту та пропозиції.

Тема 1. Попит, закон попиту фактори зміни попиту.

Тема 2. Пропозиція, закон пропозиції, фактори зміни пропозиції.

Тема 3. Еластичність попиту і пропозиції: види та фактори впливу.

Висновки: в даній темі розкрита сутність ринковий механізм та взаємодія попиту і пропозиції. Досліджено зміни попиту і пропозиції. Проведено визначення категорій: попит, крива попиту, закон попиту. Пояснення закону попиту. Розкрито поняття індивідуального і ринкового попиту. Зроблено аналіз змін в обсязі попиту та попиту в цілому. Визначено чинники попиту, відмінності в поняттях «зміна попиту» та «зміна обсягу попиту». Зрушення кривої попиту. Проведено визначення категорій: пропозиція, крива пропозиції, її нахил. Проаналізовано зміну у пропозиції та обсягу пропонованого товару. Встановлено чинники пропозиції та зрушення кривої пропозиції. Визначено поняття еластичності, цінової еластичність попиту, основні властивості еластичності. Дана оцінка еластичності зростаючої та спадної функції. Точкова і дугова еластичність попиту. Розкрита еластичність попиту за чинниками впливу. Визначено перехресну еластичність, еластичність пропозиції і фактори, що на неї впливають, еластичність пропозиції за власною ціною блага, еластичність пропозиції за цінами факторів виробництва.

Практичне заняття 4.

Зміст заняття: Основи аналізу попиту. Попит і закон попиту. Крива або графік попиту. Нецінові фактори зміни в попиті. Основи аналізу пропозиції. Пропозиція і закон пропозиції. Крива або графік пропозиції. Нецінові фактори зміни в пропозиції. Суть цінової еластичності попиту та пропозиції, конкретні форми її вираження. Дугова еластичність попиту і пропозиції: суть, типи, формула визначення. Точкова еластичність попиту і пропозиції. Можливість різних варіантів розміщення характерних точок на кривих попиту і пропозиції та визначення їх еластичності. Еластичність попиту і загальний дохід. Перехресна еластичність попиту. Еластичність попиту за доходом. Практичне застосування теорії еластичності.

Лекція 5. Ринкова рівновага. Дефіцит та надлишок товару на ринку.

Тема 1. Ринкова рівновага попиту і пропозиції.

Тема 2. Дефіцит та надлишок товару на ринку.

Тема 3. Регулювання ринкової рівноваги.

Висновки: досліджено ринкову рівновагу попиту і пропозиції, поняття рівноваги на ринку, зміни в ринковій рівновазі, часткову та загальну ринкову рівновагу. Визначено рівноважну ціну, вигравш споживача, вигравш виробника, дефіцит товару на ринку, надлишок товару на ринку. Описано встановлення рівноважної ціни підходи Л. Вальраса і А. Маршалла. Охарактеризовано використання аналізу попиту і пропозиції при дослідженні ринкової рівноваги, вплив нецінових факторів попиту та пропозиції на ринкову рівновагу, встановлення нової ринкової рівноваги. Визначено механізми регулювання ринкової рівноваги. Аналіз наслідків оподаткування. Аналіз наслідків дотацій. Квоти і тарифи. Контроль над цінами.

Практичне заняття 5.

Зміст заняття: Ринкові криві попиту і пропозиції як основа для визначення рівноважної ціни. Ціна рівноваги або ринкова ціна: причини формування та суть. Надлишки та дефіцити. Зміна ринкової рівноваги під впливом дії нецінових факторів попиту і пропозиції. Сталість ринкової рівноваги. Рента (вигода) споживача і виробника від механізму ринкового ціноутворення. Державне регулювання ринкової рівноваги та його наслідки. Законодавче встановлення максимальної ціни. Встановлення законодавством мінімальної ціни. Вплив податків і субсидій на попит і пропозицію.

Лекція 6. Теорія поведінки виробника.

Тема 1. Виробництво та виробнича функція.

Тема 2. Ізокванта, карта ізоквант, виробнича сітка.

Тема 3. Короткостроковий і довгостроковий періоди виробництва та фактори виробництва.

Тема 4. Продуктивність змінного фактору виробництва. Гранична норма технологічного заміщення змінного фактору виробництва

Висновки: під час викладення матеріалу лекції, було розкрито поняття: виробництв, фактори виробництва та технологія виробництва. Охарактеризовано проблему обмеженості ресурсів і проблеми вибору. Визначена економічна ефективність, крива виробничих можливостей. закон зростання альтернативної вартості. Охарактеризовано виробничу функцію та її властивості. Види виробничих функцій: класична, неокласична, лінійно-обмежена, з постійною еластичністю заміни. Виробнича функція Кобба-Дугласа. Описано: короткостроковий і довгостроковий періоди, постійні і змінні

фактори виробництва, ізокванта, карта ізоквант. Визначено: Сукупний (TP), середній (AP), граничний (MP) продукти змінного фактору виробництва, їх графічне зображення. Розкрито закон спадної граничної продуктивності. Досліджено: заміщення факторів виробництва; гранична норма технологічного заміщення працею капіталу (MRTSLK) і навпаки (MRTSKL). Описано залежність MRTS від граничних продуктів праці (MPL) і капіталу (MPK). Охарактеризовано ефект масштабу (додатній, незмінний, від'ємний) на його вплив на витрати підприємства.

Практичне заняття 6.

Зміст заняття: Поняття і параметри виробничої функції. Виробнича функція з одним змінним фактором. Сукупний, середній і граничний продукт і їх графічне зображення. Закон спадної віддачі (продуктивності) змінного фактору виробництва. Стадії виробництва та обґрунтування управлінських рішень щодо розширення та згортання виробництва. Виробнича функція з двома змінними факторами виробництва. Ізокванта та її властивості. Карта ізоквант. Гранична норма технологічного заміщення. Можливі конфігурації ізоквант. Ізокоста та її властивості. Карта ізокост. Рівновага виробника. Траєкторія розвитку фірми. Оптимальний шлях розвитку в тривалому періоді. Закон ефекту масштабу: зростаючий, незмінний та спадний ефект.

Лекція 7. Витрати виробництва.

Тема 1. Економічна сутність витрат виробництва та їх класифікація.

Тема 2. Ізокоста. Максимізація обсягів виробництва при заданих витратах.

Тема 3. Витрати виробництва у короткостроковому періоді.

Тема 4. Витрати виробництва у довгостроковому періоді.

Висновки: під час проведення лекції було визначено сутність витрат виробництва. Дано визначення витрат: Економічні витрати. Бухгалтерські витрати. Витрати втрачених можливостей (альтернативні витрати). Явні і неявні, внутрішні і зовнішні витрати. Охарактеризовано «Нормальний прибуток» як одна із складових витрат втрачених можливостей. Проведено класифікація витрат на: Постійні та змінні витрати. Сукупні, середні та граничні витрати. Витрати в короткому періоді. Типовий характер змін сукупних, середніх і граничних витрат в короткому періоді. Криві середніх змінних витрат, середніх постійних витрат, середніх витрат та граничних витрат. Співвідношення між граничними витратами, середніми змінними витратами і середніми витратами. Встановлено особливості витрат фірми у короткостроковому періоді. Визначено оптимального обсяг виробництва при якому фірма мінімізує витрати. Розкрито особливості витрат виробництва на довготривалих інтервалах. Зроблено аналіз довготривалих витрат: зміни розмірів підприємств. Визначено ефект зростання масштабу виробництва і форма довготривалої кривої витрат.

Практичне заняття 7.

Зміст заняття: Суть витрат фірми. Економічні витрати. Бухгалтерські витрати. Витрати виробництва в короткостроковому періоді. Загальні, постійні та змінні витрати. Середні витрати. Граничні витрати. Витрати фірми в довгостроковому періоді. Оптимальний випуск продукції фірмою в довгостроковому періоді. Суть доходу та його види. Середній дохід. Загальний дохід. Граничний дохід. Поняття прибутку. Економічний, бухгалтерський та нормальний прибуток. Максимізація прибутку: два підходи. Концепція ефективного розміру підприємства.

Змістовий модуль 2. Підприємство на різних типах ринку.

Лекція 8. Підприємство на ринку досконалої конкуренції.

Тема 1. Характеристика різних моделей ринку.

Тема 2. Модель ринку досконалої конкуренції та її характеристика

Тема 3. Ринкова поведінка підприємства у короткостроковому періоді

Тема 4. Ринок досконалої конкуренції у довгостроковому періоді.

Тема 5. Ефективність ринку досконалої конкуренції

Висновки: під час вивчення даної теми, здобувачі розглянули характеристику різних моделей ринку. Головну увагу приділено ринку досконалої конкуренції. Розглянуто характерні риси досконалої конкуренції. Ознаки і умови досконалої конкуренції.

Визначено поведінки фірми в короткостроковому періоді. Правило максимізації прибутку і мінімізації збитків: два способи визначення. Охарактеризовано поведінку підприємства за умов зміни ринкової ситуації. Пропозиція фірми у короткостроковому періоді, її зв'язок з кривими витрат, графік галузевої пропозиції. Дано визначення рівноважного обсягу та рівноважної ціни. Описано поведінку фірми у довгостроковому періоді. Розглянуто криву ринкової пропозиції на тривалому інтервалі та її можливі конфігурації в галузях з постійними, зростаючими, спадними витратами. Досліджено довгострокова рівновага підприємства, галузі, ринку та механізм її підтримки, ефективність ринку досконалої конкуренції.

Практичне заняття 8.

Зміст заняття: Характерні ознаки ринку досконалої конкуренції. Ринковий попит і попит на продукт фірми в умовах досконалої конкуренції. Визначення ціни і випуску продукції досконалим конкурентом в короткостроковому періоді. Принцип порівняння валового доходу і валових витрат. Принцип порівняння граничного доходу і граничних витрат. Визначення ціни і випуску продукції досконало конкурентною фірмою в довгостроковому періоді. Довготермінова рівновага фірми. Зміна довготермінової рівноваги на фірмі і в галузі. Ефективність діяльності фірми в умовах досконалої конкуренції.

Лекція 9. Монопольний ринок.

Тема 1. Характеристика ринку чистої монополії.

Тема 2. Максимізація прибутку монополією. Стратегія фірми-монополіста у короткостроковому та довгостроковому періоді.

Тема 3. Монопольна влада та її наслідки. Цінова дискримінація.

Висновки: під час лекції було дано характеристику чистої монополії і монопольної влади. Визначено: Суть монополії. Ознаки монополії. Різновиди монополій. Бар'єри для вступу конкурентів в галузь. Умови підриву монопольної влади. Досліджено: Попит і крива попиту на продукт монополіста. Граничний дохід монополіста. Ціна, граничний дохід і еластичність попиту за ціною. Проаналізовано максимізація прибутку монопольними фірмами в короткостроковому періоді та короткострокової монопольної рівноваги. Визначено взаємозалежність обсягу виробництва, цін, витрат і доходу. Розкрито: Принципи ціноутворення за ринкової влади. Цінова дискримінація. Захват споживацького надлишку. Розділення ринків монополістом і встановлення більш високої ціни на продукт за умов менш еластичного попиту. Охарактеризовано суспільні витрати монопольної влади і соціальна ціна монополії. Аргументовано необхідність проведення антимонопольної політики.

Практичне заняття 9.

Зміст заняття: Характерні риси ринку чистої монополії. Бар'єри для вступу в галузь: економічні, адміністративні та правові. Основні види монополії. Монополія і

монопольна влада. Крива попиту монополіста. Вибір монополістом ціни й обсягу виробництва. Вплив на поведінку монополіста цінової еластичності попиту. Правила максимізації прибутку і мінімізації збитків. Пропозиція монополіста і особливості її формування. Визначення монопольної ціни. Цінова дискримінація: поняття, умови та види. Рівновага фірми монополіста в довгостроковому періоді. Досягнення і утримання ринкової влади в довгостроковому періоді. Економічні наслідки монополізації галузі. Порівняльний аналіз конкурентного і монопольного ринків. Регульована монополія. Необхідність державного регулювання монополії. Антимонопольна політика. Антимонопольне законодавство України.

Лекція 10. Монополістична конкуренція.

Тема 1. Особливості ринку монополістичної конкуренції.

Тема 2. Короткострокова та довгострокова рівновага фірми на ринку монополістичної конкуренції.

Тема 3. Нецінова конкуренція.

Висновки: Розкрито поняття монополістичної конкуренції. Визначено: Ознаки монополістичної конкуренції. Диференціація продукту і її форми. Умови входу в галузь. Нецінова конкуренція за даної ринкової структури. Розкрита короткострокова рівновага фірми при монополістичній конкуренції. Досліджено довготривала рівновага фірми при монополістичній конкуренції. Визначено особливості нецінової конкуренції: удосконалення продукту, рекламна діяльність, умови продажу продукту. Реклама і просування товару на ринки з монополістичною конкуренцією. Визначено витрати нецінової конкуренції. Витрати реалізації. Зроблена порівняльна характеристика ефективності ринку монополістичної конкуренції та інших типів ринку.

Практичне заняття 10.

Зміст заняття: Модель ринку монополістичної конкуренції, її характеристика. Диференціація виробів: форми, позитивні наслідки та загрози. Нецінова конкуренція, її види та наслідки для виробників та споживачів. Роль реклами в неціновій конкуренції. Крива попиту фірми. Динаміка прибутковості фірми в короткостроковому і довгостроковому періодах. Визначення оптимального обсягу продажу та цінова політика. Умови досягнення і підтримки беззбитковості у довгостроковому періоді. Наслідки монополістичної конкуренції.

Лекція 11. Підприємство на олігополістичному ринку.

Тема 1. Особливості організації олігополістичного ринку.

Тема 2. Моделі олігополістичного ціноутворення.

Тема 3. Ефективність олігополії.

Висновки: Висновки: в процесі розгляду даної теми, визначено: Олігополію. Характерні ознаки олігополістичного ринку. Причини виникнення олігополістичних структур. Особливості поведінки олігополіста на ринку. Дилема олігополіста. Досліджено: Модель дуополії Курно. Формальні умови моделі. Оптимізація обсягу виробництва в умовах дуополії. Криві реагування. Рівновага Курно. Зроблено характеристику поведінки фірми щодо ціни та випуску продукції. Розкрито варіанти цінової стратегії, коли фірми діють без змови. Фактори, що сприяють змові олігополістів. Теорія ігор.

Описано моделі олігополістичного ціноутворення: модель “ламаной” кривої попиту; відверта змова: картель; модель “лідерство” в цінах; ціноутворення за принципом “витрати плюс”. Розглянуто економічну ефективність олігополістичного ринку.

Практичне заняття 11.

Зміст заняття: Олігополістична модель ринку. Основні ознаки олігополістичного ринку. Некооперативна і кооперативна поведінка олігополістів. Олігополія з погляду теорії ігор. «Дилема ув'язнених» – приклад некооперативної гри з ненульовою сумою. Цінові війни. Модель Курно: договірна й конкурентна рівновага. Аналіз ламаної лінії попиту. Негнучкість цін. Картельні союзи. Таємні змови. Лідерство в цінах. Ціноутворення за принципом «витрати плюс». Ефективність та соціально – економічні наслідки олігополії.

Лекція 12. Ринок факторів виробництва.

Тема 1. Особливості ціноутворення на фактори виробництва

Тема 2. Ринок землі. Визначення ціни землі.

Тема 3. Індивідуальна функція пропозиції праці.

Тема 4. Ринок капіталу.

Тема 5. Рівновага на ринку факторів виробництва.

Висновки: Дана характеристика ринку факторів виробництва, функції ринків факторів виробництва, досконало-конкурентному і недосконало-конкурентному ринку факторів виробництва. Визначено: Попит на фактори виробництва. Граничний продукт ресурсу у грошовому виразі. Правило мінімізації витрат. Правило використання ресурсів фірмою, що максимізує прибуток. Еластичність попиту на фактори виробництва. Чинники, що її визначають. Охарактеризовано: Пропозиція факторів виробництва – капіталу, праці, землі. Рівновага ринку факторів виробництва в умовах недосконалої конкуренції. Описано: Ринок праці. Індивідуальна пропозиція робочої сили. Ефект заміщення і ефект доходу. Розглянуто ринок капіталів, інвестування. дисконтовану вартість, ціна попиту і пропозиції капіталу. Визначено оптимальний рівень інвестицій. Ринок землі. Розглянуто особливості пропозиції землі, гранична доходність землі. Економічна рента, механізм її формування.

Практичне заняття 12.

Зміст заняття: Ринок факторів виробництва та значення формування цін на економічні ресурси. Особливості формування попиту на економічні ресурси. Попит на ресурси згідно теорії граничного продукту. Еластичність попиту на ресурс. Зміни в попиті на ресурс. Оптимальне поєднання ресурсів. Правило мінімізації витрат. Правило максимізації прибутку. Ціноутворення на фактори виробництва. Ринок праці: попит і пропозиція праці. Особливості ціноутворення на досконалому і недосконалому ринках праці. Ринки капіталу. Інвестиційні рішення. Фактор часу в аналізі капіталу. Дисконтована вартість та її обчислення. Відсоток. Ринок землі. Земельна рента та ціна землі.

Лекція 13. Загальна ринкова рівновага та ефективність.

Тема 1. Взаємодія двох ринкових благ. Часткова та загальна рівновага.

Тема 2. Зведена ефективність економічної системи

Тема 3. Суспільний добробут та проблема справедливості

Висновки: Охарактеризована проблема оптимальності і загальна економічна рівновага. Зроблено аналіз часткової та загальної рівноваги. Аналіз виробництва за допомогою діаграми Еджворта. Описана гранична норма трансформації. Розкрита загальна рівновага на конкурентних ринках факторів виробництва і ефективність. З'ясовано особливості обміну і ефективності розподілу ресурсів. Описана ефективність виробництва і розподілу продукції. Визначено: загальну рівновагу, необхідність досягнення досконалої конкуренції і розподілу добробуту. Розподіл добробуту в умовах вільної конкуренції. Зміни в розподілі доходу. Справедливість і ефективність.

Досягнення ефективності в системі ринків за досконалої конкуренції та розподіл добробуту.

Практичне заняття 13.

Зміст заняття: Поняття ринкової рівноваги, її аналіз. Часткова та загальна рівновага. Необхідність визначення ринкової системи як цілого. Дослідження взаємодії та взаємозалежності її частин. Аналіз загальної рівноваги: двогалузева модель, аналіз витрат та результатів. Ефект зворотного зв'язку. Ефективність обміну і розподілу ресурсів у споживанні та виробництві. Ефективність у споживанні та обміні. Ефективність у виробничій сфері. Оптимізація структури економіки. Загальні умови ефективності конкурентної ринкової системи. Економічна роль держави у ринковій економіці. Необхідність та причини втручання держави в економічні процеси за ринкових умов. Теорія суспільного вибору: способи прийняття рішень та проблема ефективності.

Індивідуальне завдання Тематика курсових робіт

Варіант 1

1. Мікроекономіка як складова частина економічної теорії.
2. Теорія витрат виробництва.
3. Визначте, вірне чи невірне кожне з наступних тверджень та поясніть відповідь:
  - 1) мікроекономіка формує погляд на економічні процеси «згори» і концентрує увагу на агрегованих показниках;
  - 2) якщо будь-яка кількість товару продається за однаковою ціною, то попит на цей товар досконало нееластичний;
  - 3) у точці максимуму сукупного продукту граничний продукт більш середнього;
  - 4) до умов досконалої конкуренції не належить відсутність будь-яких бар'єрів на вступ нових фірм в галузь;
  - 5) попит на товар є похідним від попиту на ресурс.

4. Виконайте графоаналітичну вправу.

Функція попиту на товар $Q_d = 40 - 7p$, функція пропозиції $Q_s = -6 + 16p$. Визначить рівноважну ціну і рівноважний обсяг продажу. Зобразіть на графіку криві попиту та пропозиції на даний товар. Накресліть нові графіки попиту та пропонування, які відображали б такі події: 1) доходи споживачів зменшились; 2) ціни товарів-субститутів зросли; 3) ціни на ресурси зменшились.

Варіант 2

1. Методологічна база мікроекономіки.
2. Криві байдужості споживача.
3. Визначте, вірне чи невірне кожне з наступних тверджень та поясніть відповідь:
  - 1) основні об'єкти мікросистеми – домогосподарства, фірми, держава;
  - 2) всі точки на кривій байдужості означають однаковий рівень доходу споживача;
  - 3) в короткостроковому періоді усі виробничі витрати лишаються постійними;
  - 4) ринок автомобілів згідно своїм характеристикам відповідає умовам досконалої конкуренції;
  - 5) якщо два ресурси є субститутами, то скорочення ціни на один з них призведе до зменшення попиту на інший.
4. Виконайте графоаналітичну вправу. Заповніть таблицю:

Q	FC	VC	TC	MC	AFC	AVC	ATC
0	185	0					

1		225					
2		270					
3		325					
4		390					
5		465					

Побудуйте криві AFC , AVC , ATC та MC на одному графіку. Дайте відповідь, що відбувається з кривими: 1) AFC , коли обсяги виробництва зростають; 2) AVC , коли обсяги виробництва зростають; 3) ATC , коли обсяги виробництва зростають; 4) MC , коли обсяги виробництва зростають; 5) у яких точках граничні витрати перетинають криві AVC та ATC ?

Варіант 3

- Мікросистема та її основні характеристики.
- Фірма на ринку досконалої конкуренції.
- Визначте, вірне чи невірне кожне з наступних тверджень та поясніть відповідь:
  - будь-які економічні рішення ґрунтуються на порівнянні вигод і витрат суб'єктів;
  - кожна точка на бюджетній лінії означає комбінацію двох товарів;
  - виробнича функція показує найбільш вигідний для фірми випуск при заданих цінах на ресурси;
  - крива попиту для конкурентної фірми має від'ємний нахил;
  - чим еластичніше попит на вироблену продукцію, тим еластичніший попит на ресурс, за допомогою якого вона виробляється.
- Виконайте графоаналітичну вправу.
Функція попиту населення на товар даного виду має вид $Q_d = 8 - p$, функція його пропозиції: $Q_s = 2p - 4$. Визначте рівноважну ціну і рівноважний обсяг продажу товару. Зобразіть на графіку криві попиту та пропозиції цього товару, а також точку ринкової рівноваги. Визначте обсяг продажу і величину незадоволеного попиту, якщо ціна товару буде фіксована на рівні 3 грн. за одиницю.

Варіант 4

- Рациональний вибір економічного суб'єкта.
- Ціноутворення на монополістичному ринку.
- Визначте, вірне чи невірне кожне з наступних тверджень та поясніть відповідь:
  - альтернативна вартість – це вартість можливостей, що втрачені;
  - чим далі крива байдужості знаходиться від початку координат, тим меншу корисність вона відображає;
  - ізокванта ілюструє різні обсяги продукту, які можна зробити при заданих кількостях ресурсів;
  - для конкурентної фірми ціна продукту дорівнює граничному доходу;
  - фірма досягає мінімального рівня витрат у тому разі, коли граничний продукт кожного фактора дорівнює його ціні.
- Виконайте графоаналітичну вправу.
У таблиці, наведеній нижче, показано залежність загальних витрат від випуску продукції. Визначте постійні, змінні, граничні та середні витрати. При якому обсязі випуску прибуток буде максимальним, якщо $P = 50$ грн. Подайте графічну ілюстрацію.

Випуск продукції (шт.)	0	1	2	3	4
Загальні витрати (грн.)	80	150	200	250	320

Варіант 5

1. Модель ринкового попиту.
2. Економічні і суспільні наслідки монополії.
3. Визначте, вірне чи невірне кожне з наступних тверджень та поясніть відповідь:
  - 1) в мікроекономіці широко застосовується математичний інструментарій;
  - 2) при збільшенні доходу споживача бюджетна лінія зменшується вправо;
  - 3) ізокванта ілюструє криву сукупного продукту;
  - 4) якщо ринкова ціна постійна, то збільшення об'єму випуску не впливатиме на обсяг прибутку;
  - 5) при монополістичній конкуренції крива попиту фірми за інших рівних умов менш похила, чим за умов монополії.
4. Виконайте графоаналітичну вправу. Заповніть таблицю:

Q	FC	VC	TC	MC	AFC	AVC	ATC
0	60	0					
1		45					
2		85					
3		120					
4		150					
5		185					

Побудуйте криві FC , VC і TC на одному графіку: 1) чому графік FC є горизонтальною прямою; 2) чому при збільшенні обсягів виробництва VC зростає; 3) чому крива TC має такий самий нахил, як і крива VC ?

Варіант 6

1. Модель ринкової пропозиції.
2. Монопольна влада фірми.
3. Визначте, вірне чи невірне кожне з наступних тверджень та поясніть відповідь:
  - 1) обсяг попиту вимірюється в грошових одиницях;
  - 2) споживач максимізує корисність, якщо його бюджетна лінія перетинає криву байдужості;
  - 3) зі зростанням обсягу виробництва ізокванта буде зміщуватись праворуч вниз;
  - 4) якщо крива сукупного доходу фірми лежить нижче кривої сукупних витрат, то за будь-якого об'єму виробництва прибуток фірми має від'ємне значення;
  - 5) монополістичний конкурент визначає обсяг випуску за правилом $P = MC$.
4. Виконайте графоаналітичну вправу.

Функція попиту населення на товар даного виду має вид $Q_d = 7 - p$, функція його пропозиції: $Q_s = 3 + p$. Визначте рівноважну ціну і рівноважний обсяг продажів. Зобразіть на графіку криві попиту та пропозиції на даний товар. Накресліть нові графіки попиту та пропонування, які відображали б такі події: 1) держава вводить податок на споживача; 2) уряд надасть виробникам субсидію; 3) ціни товарів-комплементів зросли.

Варіант 7

1. Ринкова рівновага та механізм її встановлення.
2. Особливості попиту на фактори виробництва.
3. Визначте, вірне чи невірне кожне з наступних тверджень та поясніть відповідь:
  - 1) зрушення кривої пропозиції вправо означає, що виробники пропонують більшу кількість продукту при кожному рівні цін;
  - 2) якщо покупець придбає більше одиниць якого-небудь товару, то гранична корисність споживання зростає;
  - 3) для будь-якої виробничої функції характерний зростаючий граничний продукт;
  - 4) конкурентна фірма мінімізує збитки, зменшуючи виробництво до нуля, якщо ціна продукту нижче середніх змінних витрат;
  - 5) граничні витрати на ресурс – це зміна сукупного обсягу виторгу фірми, якщо вона використовує додаткову одиницю ресурсу.
4. Виконайте графоаналітичну вправу. Заповніть таблицю:

Q	FC	VC	TC	MC	AFC	AVC	ATC
0	60	0					
1		50					
2		90					
3		125					
4		158					
5		195					

Побудуйте криві FC , VC і TC на одному графіку: 1) чому графік FC є горизонтальною прямою; 2) чому при збільшенні обсягів виробництва VC зростає; 3) чому крива TC має такий самий нахил, як і крива VC ?

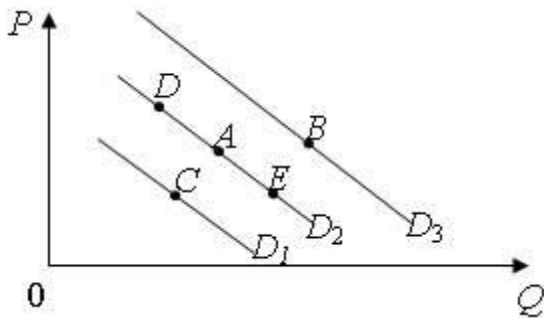
Варіант 8

1. Причини і наслідки порушення ринкової рівноваги.
2. Загальні характеристики ринку праці.
3. Визначте, вірне чи невірне кожне з наступних тверджень та поясніть відповідь:
  - 1) наслідком встановлення ціни «підлоги» є дефіцит товару на ринку;
  - 2) стан споживчої рівноваги полягає у тому, що сукупна корисність товару X дорівнює сукупній корисності товару Y ;
  - 3) заміщення одного ресурсу іншим відбувається за умов руху по ізокванті;
  - 4) сума збитків підприємства, яке закривається в короткотерміновому періоді в умовах досконалої конкуренції, дорівнює сукупним змінним втратам;
  - 5) для конкурентної фірми оптимальним є таке сполучення праці та капіталу, коли відношення граничних продуктів цих факторів до їх ціни однакове.
4. Виконайте графоаналітичну вправу.

Функція попиту населення на товар даного виду має вид $Q_d = 10 - p$, функція пропозиції даного товару: $Q_s = 5 + 2p$. Визначить рівноважну ціну і рівноважний обсяг продажів. Зобразіть на графіку криві попиту та пропозиції на даний товар. Припустимо, на даний товар встановлюється фіксована ціна на рівні 3 грошових одиниці. Визначить обсяг незадоволеного попиту.

Варіант 9

1. Еластичність попиту.
2. Антимонопольна політика та її особливості в Україні.
3. Визначте, вірне чи невірне кожне з наступних тверджень та поясніть відповідь:
  - 1) у стані рівноваги криві попиту та пропозиції на товар збігаються;
  - 2) теорія поведінки споживача передбачає, що споживач може максимізувати сукупну корисність;
  - 3) оптимальна комбінація ресурсів знаходиться в точці перетинання двох ізоквант;
  - 4) конкурентна фірма у довготерміновому періоді одержує лише нормальний прибуток;
  - 5) крива попиту фірми на ресурс є кривою граничної доходності ресурсу, кожна точка якої показує кількість ресурсу, яку купувала б фірма за кожної можливої ціни даного ресурсу.
4. Виконайте графоаналітичну вправу.

На рисунку представлені криві попиту D_1, D_2, D_3 . Відповісти на наступні питання: 1) чим може бути викликаний рух із точки A в точку B ? Що могло бути причиною цього зрушення? 2) чим може бути викликаний рух із точки A в точку C ? Що могло бути причиною цього зрушення? 3) чим може бути викликаний рух із точки A в точку D ? Що могло бути причиною цього зрушення? 4) чим може бути викликаний рух із точки A в точку E ? Що могло бути причиною цього зрушення?

Варіант 10

1. Еластичність пропозиції.
2. Ринок праці в умовах недосконалої конкуренції.
3. Визначте, вірне чи невірне кожне з наступних тверджень та поясніть відповідь:
  - 1) крива індивідуального попиту розташована ближче до вісі цін, чим крива ринкового попиту;
  - 2) ординалізм припускає можливість вимірювання величини корисності в умовних одиницях;
  - 3) ізокоста – це лінія, що демонструє множину комбінацій цін на ресурси;
  - 4) у короткотерміновому періоді конкурентна фірма, яка максимізує прибуток або мінімізує збитки, не буде продовжувати виробництва, якщо ціна продукту нижча середніх сукупних витрат;
  - 5) еластичність попиту на ресурс залежить від частки витрат на цей ресурс у витратах фірми.
4. Виконайте графоаналітичну вправу.
 Попит на фотоапарати описується рівнянням: $Q_d = 100 - p$ їх пропонування задається рівнянням: $Q_s = 2p - 50$. Визначте рівноважну ціну (грн.) та рівноважну кількість (тис. шт.) фотоапаратів. Подайте графічну ілюстрацію. Як зміняться рівноважні ціна та кількість фотоапаратів, якщо буде введений 10 % податок з продажу? Які зміни відбудуться на графіку?

Варіант 11

1. Корисність блага.
2. Індивідуальне та ринкове пропонування праці.
3. Визначте, вірне чи невірне кожне з наступних тверджень та поясніть відповідь:
  - 1) мікроекономіка може бути визначена як галузь економічної науки, що досліджує економічну роль держави;
  - 2) теорія поведінки споживача передбачає, що споживач може максимізувати граничну корисність;
  - 3) граничні витрати дорівнюють середнім витратам при тій обсязі виробництва, при якому середні змінні витрати досягають мінімуму;
  - 4) якщо фірма має монопольну владу на ринку, то потреби здійснювати рекламу в неї немає;
  - 5) з підвищенням граничного продукту ресурсу, обсяг попиту на нього зростає.
4. Виконайте графоаналітичну вправу.
 Функція попиту та пропонування має вигляд: $Q_d = 9 - p$, $Q_s = 2p - 6$. Обчисліть параметри ринкової рівноваги (ціна – грн., обсяг – тис. шт.). Накресліть графічну модель ринкової рівноваги, якщо: 1) ціна на даний товар зростає. Яку назву має цей рух? 2) зростає ціна на товар-замінник; 3) зростає ціна на товар-доповнювач.

Варіант 12

1. Кардиналістська теорія корисності.
2. Цінова дискримінація.
3. Визначте, вірне чи невірне кожне з наступних тверджень та поясніть відповідь:
  - 1) економічний попит – це є бажання споживача придбати даний товар;
  - 2) гранична корисність визначається як максимальний рівень корисності, який споживач хоче одержати;
  - 3) економічний прибуток представляє собою неявні витрати;
  - 4) монополіст може впливати на ціну продукту, маніпулюючи пропонованою кількістю продукту;
  - 5) на конкурентному ринку праці рівноважна ставка зарплатні дорівнює цінності граничного продукту праці.
4. Виконайте графоаналітичну вправу. Заповніть таблицю:

Q	FC	VC	TC	MC	AFC	AVC	ATC
0	185	0					
1		63					
2		103					
3		170					
4		208					
5		254					

Побудуйте криві AFC , AVC , ATC та MC на одному графіку. Дайте відповідь, що відбувається з кривими: 1) AFC , коли обсяги виробництва зростають? 2) AVC , коли обсяги виробництва зростають? 3) ATC , коли обсяги виробництва зростають? 4) MC , коли обсяги виробництва зростають? 5) у яких точках граничні витрати перетинають криві AVC та ATC ?

Варіант 13

1. Ординалістська теорія корисності.

2. Модель міжчасового вибору споживача.

3. Визначте, вірне чи невірне кожне з наступних тверджень та поясніть відповідь:

1) падіння попиту на товар може бути викликане зменшенням цін на товари-замінники цього товару;

2) закон спадної граничної корисності полягає в тому, що: всі блага мають для споживача різну корисність і тому їх можна розмістити в порядку спадання цієї корисності;

3) економічний прибуток звичайно перевищує бухгалтерський прибуток;

4) монополіст цілком «вільний» від ринкових цін у встановленні ціни й обсягу виробництва;

5) законодавче обмеження мінімального рівня заробітної плати сприяє, як правило, збільшенню зайнятості.

4. Виконайте графоаналітичну вправу.

Накресліть графік попиту та пропонування курчат за даними таблиці. Визначте ціну рівноваги та рівноважний обсяг продукції.

Ціна 1 кг, грн.	Попит, тонн за місяць	Пропонування, тонн за місяць
5	9	18
4	10	16
3	12	12
2	15	7
1	20	0

Накресліть схематично нові графіки попиту та пропонування, які відображали б такі події: 1) відбулося підвищення цін на яловичину; 2) уряд збільшив податок на прибуток громадян; 3) зросли ціни комбікормів; 4) виведена нова порода курчат, що швидко ростуть; 5) очікується, що найближчим часом ціни на курчат значно зростуть. Поясніть, як ці події вплинуть на рівноважні ціну і обсяг продукції.

Припустимо, що уряд фіксує ціни на курчат на рівні 2 грн. за кг. Які наслідки матиме встановлення такої ціни? Покажіть їх графічно.

Варіант 14

1. Доходи і прибуток фірми.

2. Ціноутворення і рівновага на олігополістичному ринку.

3. Визначте, вірне чи невірне кожне з наступних тверджень та поясніть відповідь:

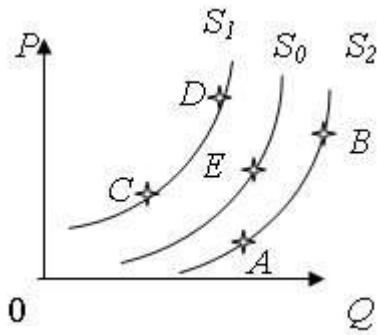
1) закон пропозиції стверджує: якщо ціни ростуть, а інші умови незмінні, то це приведе до росту пропозиції;

2) сукупна корисність зростає, якщо гранична корисність зменшується;

3) якщо за певного обсягу виробництва граничні втрати перевищують ціну товару, підприємство в умовах досконалої конкуренції має максимізувати прибуток;

4) для компанії – монополіста граничний дохід менше ніж ціна;

5) приймаючи рішення про працевлаштування робітник зважає на заробітну плату, яку він може отримати та на втрачений час дозвілля.

4. Виконайте графоаналітичну вправу.

На рисунку зображені криві пропонування. Поясніть: 1) які події могли спричинити зрушення з точки *A* в точку *B*? У яких категоріях описуються ці зміни? 2) чим викликаний рух з точки *A* в точку *C*? Як називається таке зрушення? 3) чим викликаний рух з точки *C* в точку *D*? 4) чим викликаний рух з точки *B* у точку *E*? Як називається таке зрушення?

Варіант 15

1. Бюджетна лінія споживача.

2. Модель ламаної кривої попиту.

3. Визначте, вірне чи невірне кожне з наступних тверджень та поясніть відповідь:

1) зростання цін на матеріали, необхідні для виробництва товару *X*, викликає зрушення кривої попиту нагору і вправо;

2) закон спадної граничної корисності полягає в тому, що необхідно спочатку споживати корисні блага, а потім всі інші;

3) чим більше обсяг виробництва у фірмі, тим менше сукупні постійні витрати;

4) максимізуючий монополіст буде завжди прагнути уникати нееластичного відрізка його кривої попиту;

5) ринкова пропозиція праці складається з багатьох галузевих пропозицій.

4. Виконайте графоаналітичну вправу.

З друку вийшов новий навчальний посібник з мікроекономіки. Попит на посібник заданий рівнянням: $Q_d = 6 - p$, пропонування описує рівняння: $Q_s = p - 2$. Визначте рівноважну ціну (грн.) та рівноважну кількість (тис. шт.) посібників. Подайте графічну ілюстрацію. Припустимо, що уряд встановлює податок на продавця у розмірі 2 грн. з одного посібника. Визначте нову рівноважну ціну і рівноважний обсяг продажу. Які зміни відбудуться на графіку?

Варіант 16

1. Оптимум (рівновага) споживача як модель раціонального споживчого вибору.

2. Ринок землі.

3. Визначте, вірне чи невірне кожне з наступних тверджень та поясніть відповідь:

1) удосконалювання технології зрушує криву попиту нагору і вправо;

2) кардиналістський підхід до поняття корисності не потребує порівняння корисностей різних благ;

3) середні постійні витрати скорочуються зі зростанням об'єму випуску;

4) монополістична фірма буде нарощувати виробництво продукції до такого обсягу, при якому граничний дохід дорівнює граничним витратам;

5) коли ставки заробітної плати зростають, альтернативна вартість дозвілля також зростає.

4. Виконайте графоаналітичну вправу.

Крива попиту на товар задається рівнянням: $Q_d = 2800 - 160p$; крива пропонування: $Q_s = 1600 + 140p$. Побудуйте графіки попиту та пропонування, визначте рівноважні ціну (грн.) та обсяг товару (шт.). Поясніть і проілюструйте графічно ситуацію, яка виникне, якщо ціна на даний товар буде фіксована на рівні 8 грн.

Варіант 17

- Рівновага споживача і зміни цін товару.
- Різновиди олігополій.
- Визначте, вірне чи невірне кожне з наступних тверджень та поясніть відповідь:
  - коєфіцієнт еластичності попиту за доходом визначається як зміна об'єму попиту, віднесена до зміни ціни;
  - перший закон Госена формулюється наступним чином: корисність від споживання кожної наступної одиниці блага зменшується;
  - до постійних витрат фірми варто віднести заробітну плату робітників;
  - якщо на ринку мається більше двох фірм, то має місце олігополія;
  - монополія зацікавлена у скороченні рівня зайнятості.
- Виконайте графоаналітичну вправу. Заповніть таблицю:

Q	FC	VC	TC	MC	AFC	AVC	ATC
0	185	0					
1		225					
2		270					
3		325					
4		390					
5		465					

Побудуйте криві FC , VC і TC на одному графіку: 1) чому графік FC є горизонтальною прямою; 2) чому при збільшенні обсягів виробництва VC зростає; 3) чому крива TC має такий самий нахил, як і крива VC ?

Варіант 18

- Фактор доходу в моделі споживача.
- Короткострокові і довгострокові інвестиції.
- Визначте, вірне чи невірне кожне з наступних тверджень та поясніть відповідь:
  - якщо із зменшенням ціни на один товар на 2 % попит на взаємопов'язаний з ним товар зменшився на 3 %, то це означає, що коєфіцієнт перехресної еластичності попиту перевищує 1;
  - точки перетину бюджетної лінії з осями координат показують рівень корисності, що досягається за умов споживання даного обсягу блага;
  - сукупні витрати – це витрати, що дорівнюють сумі доходів, яку можна одержати при найбільш вигідному з усіх можливих використанні ресурсів;
  - на олігополістичному ринку не можуть бути присутні невеликі фірми;
  - профспілка на ринку праці є монополістом.
- Виконайте графоаналітичну вправу.
Функція попиту має вигляд: $Q_d = 70 - 2p$, функція пропонування: $Q_s = 10 + p$. Побудуйте графіки попиту та пропонування, визначте рівноважні ціну (грн.) та обсяг продажу (шт.). Накресліть нові графіки попиту та пропонування, які відображали б такі події:
  - збільшення цін на сировину для виробництва даного товару;
  - зниження податку на додану вартість;
  - потужна реклама даного товару.

Варіант 19

- Виробнича функція фірми.
- Загальна рівновага і економічна ефективність.

3. Визначте, вірне чи невірне кожне з наступних тверджень та поясніть відповідь:

- 1) нееластична пропозиція означає, що підвищення ціни на 1 % веде до збільшення обсягу пропозиції менш як на 1 %;
- 2) точки перетину бюджетної лінії з осями координат показують кількості товарів, які може придбати споживач, витративши увесь свій дохід;
- 3) змінні витрати безпосередньо залежать від зміни ціни товару;
- 4) якщо на олігополістичному ринку фірма підвищить чи знизить ціну чи обсяг виробництва продукції, то це вплине на продажі і прибуток фірм-конкурентів;
- 5) реальна ставка відсотку не може перевищувати номінальну.

4. Виконайте графоаналітичну вправу.

Функція попиту на товар задана як $Q_d = 30 - 2p$, функція пропозиції – $Q_s = 3p - 10$.

Визначити рівноважну ціну і рівноважний обсяг продажів. Зобразити на графіку криві попиту та пропозиції на даний товар. Накресліть нові графіки попиту та пропонування, які відображали б такі події: 1) зниження ціни товару-субституту; 2) зниження цін на сировину для виробництва даного товару; 3) підвищення податку на додану вартість.

Варіант 20

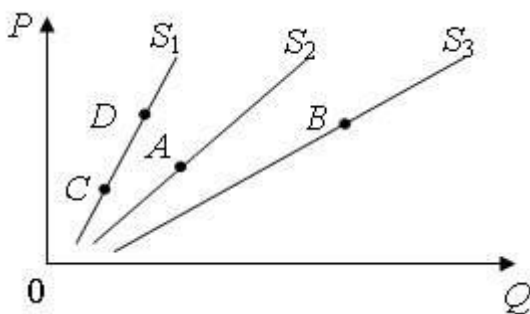
1. Надлишок споживача і виробника.

2. Методи оцінки доходності інвестиційних проектів.

3. Визначте, вірне чи невірне кожне з наступних тверджень та поясніть відповідь:

- 1) якщо із зміною ціни на 1 %, обсяг попиту змінюється на 5 %, то попит є нееластичним;
- 2) нахил бюджетної лінії відображає кількість одного блага, яку споживач згоден поміняти на таку ж кількість іншого блага, щоб залишитися на тому ж рівні добробуту;
- 3) у довгостроковому періоді усі витрати є постійними;
- 4) картелі і подібні їм таємні угоди на практиці важко створювати і підтримувати довгий час;
- 5) теперішня вартість капіталу залежить від того, яку цінність він здатний створити в майбутньому.

4. Виконайте графоаналітичну вправу.

На рисунку представлені криві попиту S_1, S_2, S_3 . Відповісти на наступні питання: 1) чим може бути викликаний рух із точки A в точку B ? Що мало бути причиною цього зрушення? 2) чим може бути викликаний рух із точки A в точку C ? Що мало бути причиною цього зрушення? 3) чим може бути викликаний рух із точки C в точку D ? Що мало бути причиною цього зрушення? 4) чим може бути викликаний рух із точки B в точку C ? Що мало бути причиною цього зрушення?

Варіант 21

1. Виробнича функція фірми з одним змінним фактором виробництва.

2. Виробнича функція фірми з одним змінним фактором виробництва.

3. Визначте, вірне чи невірне кожне з наступних тверджень та поясніть відповідь:
- 1) якщо коефіцієнт цінової еластичності попиту на товар дорівнює 0,7, то такий попит є еластичним;
  - 2) бюджетна лінія не змінить свого положення, якщо ціна товару A знизиться на стільки ж відсотків, на скільки ціна товару B ;
  - 3) надлишок доходу над економічними витратами – це нормальний прибуток;
  - 4) дуополія – один з окремих випадків моделі монополістичної конкуренції;
  - 5) процедура дисконтування збільшує величину доходу.

4. Виконайте графоаналітичну вправу.

Функція попиту на товар задана рівнянням: $Q_d = 8 - p$, Функція пропонування товару: $Q_s = p - 1$. Обчисліть параметри ринкової рівноваги (ціна – грн., обсяг – тис. шт.). Накресліть графічну модель ринкової рівноваги. Накресліть нові графіки попиту та пропонування, які відображали б такі події: 1) підвищення податку на додану вартість; 2) потужна реклама даного товару; 3) скорочення доходів споживачів за умови, що товар нормальний.

Варіант 22

1. Виробнича функція фірми з двома змінними факторами виробництва.
2. Еластичність попиту і розподілення податкового тягаря.
3. Визначте, вірне чи невірне кожне з наступних тверджень та поясніть відповідь:
  - 1) попит, що характеризується незмінністю обсягів за будь-якої ціни при інших рівних умовах – це досконало еластичний попит;
  - 2) бюджетна лінія не змінить свого положення, якщо ціна товару A зросте на стільки ж відсотків, на скільки ціна товару B знизиться;
  - 3) дохід на одиницю реалізованої продукції – це сукупний дохід;
  - 4) ринкова поведінка галузевого картелю, що максимізує прибуток, тотожна поведінці чистої монополії;
  - 5) чим більша ставка відсотку, тим більший дисконтований дохід.

4. Виконайте графоаналітичну вправу. Заповніть таблицю:

Q	FC	VC	TC	MC	AFC	AVC	ATC
0	70	0					
1		78					
2		100					
3		108					
4		114					
5		127					

Побудуйте криві AFC , AVC , ATC та MC на одному графіку. Дайте відповідь, що відбувається з кривими: 1) AFC , коли обсяги виробництва зростають; 2) AVC , коли обсяги виробництва зростають; 3) ATC , коли обсяги виробництва зростають; 4) MC , коли обсяги виробництва зростають; 5) у яких точках граничні витрати перетинають криві AVC та ATC ?

Варіант 23

1. Ізокванта фірми.
2. Ринок капіталу.

3. Визначте, вірне чи невірне кожне з наступних тверджень та поясніть відповідь:
- 1) чим менше заміників має товар, тим більш еластичним є попит на нього;
  - 2) гранична норма заміщення товару A товаром B означає: скільки одиниць товару A споживач купує, якщо ціна товару B зменшується на одну грошову одиницю;
  - 3) середні витрати – це витрати на одиницю випуску;
  - 4) цінові війни призводять до зниження прибутків усіх учасників олігополії;
  - 5) фірма буде здійснювати інвестиції тоді, коли очікувана норма прибутку буде менша, ніж відсоткова ставка.
4. Виконайте графоаналітичну вправу.
 Функція попиту на товар задається рівнянням: $Q_d = 4750 - 350p$, функція пропонування: $Q_s = 1600 + 100p$. Побудуйте графіки попиту та пропонування, визначте рівноважні ціну (грн.) та обсяг продажу (шт.). Що відбудеться, якщо на даний товар урядом буде встановлена фіксована ціна 9 грн.?

Варіант 24

1. Ефект масштабу виробництва фірми.
2. Ціноутворення і рівновага на олігополістичному ринку. Модель картеля.
3. Визначте, вірне чи невірне кожне з наступних тверджень та поясніть відповідь:
  - 1) попит на предмети розкоші більш еластичний, ніж попит на товари першої необхідності;
  - 2) гранична норма заміщення товару A товаром B означає від якої кількості одиниць товару A споживач готовий відмовитися в обмін на отримання додаткової одиниці товару B , щоб загальна корисність залишилась незмінною;
  - 3) постійні витрати містять витрати на зарплату керуючого персоналу, охорони, відсотки по кредитах, заробітну платню робочих;
  - 4) у точці рівноваги Курно на кожну з фірм перепадає половина обсягу ринку;
  - 5) економічна рента є платою за ресурси з абсолютно нееластичною кривою попиту.
4. Виконайте графоаналітичну вправу. Заповніть таблицю:

Q	FC	VC	TC	MC	AFC	AVC	ATC
0	60	0					
1		45					
2		85					
3		120					
4		150					
5		185					

Побудуйте криві AFC , AVC , ATC та MC на одному графіку. Дайте відповідь, що відбувається з кривими: 1) AFC , коли обсяги виробництва зростають; 2) AVC , коли обсяги виробництва зростають; 3) ATC , коли обсяги виробництва зростають; 4) MC , коли обсяги виробництва зростають; 5) у яких точках граничні витрати перетинають криві AVC та ATC ?

Варіант 25

1. Витрати фірми в короткостроковому періоді.
2. Ціноутворення і рівновага на олігополістичному ринку. Модель Штакельберга.

3. Визначте, вірне чи невірне кожне з наступних тверджень та поясніть відповідь:

1) мікроекономіка може бути визначена як галузь економічної науки, що досліджує економічну роль держави;

2) теорія граничної корисності пояснює цінність благ їх загальною корисністю;

3) змінні витрати містять: витрати на оплату праці працівників, амортизацію устаткування, рентні платежі;

4) характерною рисою монополії, на відміну від конкурентної фірми є прагнення максимізувати прибуток;

5) поточна дисконтова на вартість – це витрати поточного періоду на реалізацію інвестиційного проекту.

4. Виконайте графоаналітичну вправу.

Функція попиту населення на товар задана рівнянням: $Q_d = 8 - p$; функція пропонування товару: $Q_s = 2p - 4$. Обчисліть рівноважні ціну (грн.) і обсяг продажу (тис. шт.).

Визначте обсяг продажу і величину незадоволеного попиту, якщо ціна товару буде фіксована на рівні 3 грн. за одиницю. Подайте графічну ілюстрацію.

Варіант 26

1. Вплив держави на головні характеристики ринкового попиту.

2. Особливості економічної стратегії фірми на ринку досконалої конкуренції.

3. Визначте, вірне чи невірне кожне з наступних тверджень та поясніть відповідь:

1) якщо валіза і велика сумка – товари взаємозамінні, то зростання цін на валізи приведе до падіння попиту на сумки;

2) поняття «гранична корисність» означає величину, що дорівнює загальній корисності товару, віднесений до кількості куплених одиниць;

3) постійні витрати містять витрати на сировину, устаткування, ренту, відсотки по кредиту;

4) монополістична конкуренція – це конкуренція фірм-монополістів різних галузей;

5) норма віддачі обчислюється як відношення прибутку до чистих інвестицій в відсотках.

4. Виконайте графоаналітичну вправу. Заповніть таблицю:

Q	FC	VC	TC	MC	AFC	AVC	ATC
0	70	0					
1		36					
2		64					
3		86					
4		111					
5		140					

Побудуйте криві FC , VC і TC на одному графіку: 1) чому графік FC є горизонтальною прямою; 2) чому при збільшенні обсягів виробництва VC зростає; 3) чому крива TC має такий самий нахил, як і крива VC ?

Варіант 27

1. Еластичність попиту за доходом.

2. Основні характеристики монополістичного ринку.

3. Визначте, вірне чи невірне кожне з наступних тверджень та поясніть відповідь:
- 1) надлишок споживача – це сума грошей, яку споживачі платять за товар;
  - 2) корисність вимірюється в одиницях блага;
  - 3) у довгостроковому періоді усі витрати є змінними;
  - 4) при монополістичній конкуренції на ринку спостерігається велика численність продавців;
  - 5) норма позичкового відсотку – це різниця між сумою грошей, яка повертається, і позиченою.

4. Виконайте графоаналітичну вправу.

Функція попиту на мікроавтобуси має вигляд: $Q_d = 500 - p$, функція пропонування: $Q_s = 2p - 100$. Визначте аналітично та покажіть графічно рівноважну ціну (тис. грн.) та рівноважну кількість товару (тис. шт.). Якими будуть рівноважні ціна і кількість мікроавтобусів, якщо уряд надасть їх виробникам субсидію в розмірі 75 тис. грн. на одиницю товару? Які зміни відбудуться на графіку?

Варіант 28

1. Цінова еластичність попиту і сукупний виторг виробника.
2. Особливості ринку монополістичної конкуренції.
3. Визначте, вірне чи невірне кожне з наступних тверджень та поясніть відповідь:
  - 1) «Стеля ціни» – є ціна, що перевищує рівноважну ціну;
  - 2) криві байдужості мають від’ємний нахил;
  - 3) сукупні витрати можна обчислити за формулою Q , де ATC – середні сукупні витрати, а Q – обсяг виробництва;
  - 4) на ринках монополістичної конкуренції торгується однорідна стандартизована продукція;
  - 5) на ринку фінансового капіталу товарами виступає фізичний капітал.
4. Виконайте графоаналітичну вправу. Заповніть таблицю:

Q	FC	VC	TC	MC	AFC	AVC	ATC
0	60	0					
1		32					
2		56					
3		74					
4		94					
5		118					

Побудуйте криві AFC , AVC , ATC та MC на одному графіку. Дайте відповідь, що відбувається з кривими: 1) AFC , коли обсяги виробництва зростають; 2) AVC , коли обсяги виробництва зростають; 3) ATC , коли обсяги виробництва зростають; 4) MC , коли обсяги виробництва зростають; 5) у яких точках граничні витрати перетинають криві AVC та ATC ?

Варіант 29

1. Парадокс Гіфена.
2. Ціноутворення на ринку монополістичної конкуренції.

3. Визначте, вірне чи невірне кожне з наступних тверджень та поясніть відповідь:

- 1) «Підлога» ціни представляє найвищу ціну, вище якої виробник не має продавати свою продукцію;
- 2) гранична норма заміщення являє собою співвідношення загальних корисностей;
- 3) бухгалтерські витрати поділяються на накладні витрати та амортизацію;
- 4) за умов монополістичної конкуренції обсяг використовуваного капіталу не є бар'єром входу в галузь;
- 5) можливо очікувати, що скорочення попиту на продукт приведе до зростання цін на інші продукти, які виробляються з даного ресурсу.

4. Виконайте графоаналітичну вправу.

Функція попиту має вигляд: $Q_d = 200 - 0,5p$, функція пропонування: $Q_s = 2p - 50$.

Обчисліть параметри ринкової рівноваги (ціна – грн., обсяг – тис. шт.). Накресліть графічну модель ринкової рівноваги. Накресліть нові графіки попиту та пропонування, які відображали б такі події: 1) потужна реклама даного товару; 2) скорочення доходів споживачів за умови, що товар нормальний; 3) зросте ціна на товар-замінник.

Варіант 30

1. Правило мінімізації витрат та правило максимізації прибутку при використанні ресурсів.

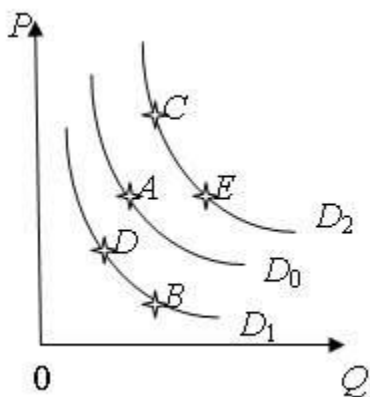
2. Олігополістичний ринок.

3. Визначте, вірне чи невірне кожне з наступних тверджень та поясніть відповідь:

- 1) наслідком встановлення ціни «підлоги» є дефіцит товару на ринку;
- 2) нахил кривої байдужості характеризує норму, у відповідності до якої, одне благо може бути замінено іншим без зміни рівня корисності для споживача;
- 3) бухгалтерські витрати – це витрати в грошовій формі на виробництво продукції;
- 4) патенти і ліцензії можна віднести до бар'єрів входу в галузь на ринку монополістичної конкуренції;

5) під Парето-оптимальним розуміється такий стан економіки, зміна якого спричиняє збільшення добробуту всіх індивідів.

4. Виконайте графоаналітичну вправу.

На рисунку зображені криві попиту. Припустимо, що початковий вибір покупця відповідає точці A. Поясніть, в яку точку переміститься покупець з точки A: 1) якщо ціна на даний товар зросте? Яку назву має цей рух? 2) якщо зросте ціна на товар-замінник; 3) якщо зросте ціна на товар, що доповнює? Яку назву має цей рух? 4) чим викликаний рух покупця з точки A в точку B? Якими є його наслідки? 5) чим викликаний рух з точки B у точку C? Якими є його наслідки?

Методи контролю та оцінювання знань

Загальне оцінювання здійснюється через вимірювання результатів навчання у формі проміжного (модульного) та підсумкового контролю (залік, захист індивідуальної роботи тощо) відповідно до вимог зовнішньої та внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти.

Політика щодо академічної доброчесності

Тексти індивідуальних завдань (в т.ч. у разі, коли вони виконуються у формі презентацій або в інших формах) можуть перевірятись на плагіат. Для цілей захисту індивідуального завдання оригінальність тексту має складати не менше 70%. Виключення становлять випадки зарахування публікацій Здобувачів у матеріалах наукових конференціях та інших наукових збірниках, які вже пройшли перевірку на плагіат.

Списування під час тестування та інших опитувань, які проводяться у письмовій формі, заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). У разі виявлення фактів списування з боку здобувача він отримує інше завдання. У разі повторного виявлення призначається додаткове заняття для проходження тестування.

Політика щодо відвідування

Здобувач, який пропустив аудиторне заняття з поважних причин, має продемонструвати викладачу та надати до деканату факультету документ, який засвідчує ці причини.

За об'єктивних причин (хвороба, міжнародне стажування, наукова та науково-практична конференція (круглий стіл) тощо) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із керівником курсу.

Методи контролю

Основні форми участі Здобувачів у навчальному процесі, що підлягають поточному контролю: виступ на практичних заняттях; доповнення, опонування до виступу, рецензія на виступ; участь у дискусіях; аналіз першоджерел; письмові завдання (тестові, індивідуальні роботи у формі рефератів); та інші письмові роботи, оформлені відповідно до вимог. Кожна тема курсу, що винесена на лекційні та практичні заняття, відпрацьовується Здобувачами у тій чи іншій формі, наведеній вище. Обов'язкова присутність на лекційних заняттях, активність впродовж семестру, відвідування/відпрацювання усіх аудиторних занять, виконання інших видів робіт, передбачених навчальним планом з цієї дисципліни.

При оцінюванні рівня знань Здобувача аналізу підлягають:

- характеристики відповіді: цілісність, повнота, логічність, обґрунтованість, правильність;
- якість знань (ступінь засвоєння фактичного матеріалу): осмисленість, глибина, гнучкість, дієвість, системність, узагальненість, міцність;
- ступінь сформованості умінь поєднувати теорію і практику під час розгляду ситуацій, практичних завдань;
- рівень володіння розумовими операціями: вміння аналізувати, синтезувати, порівнювати, абстрагувати, узагальнювати, робити висновки з проблем, що розглядаються;
- досвід творчої діяльності: вміння виявляти проблеми, розв'язувати їх, формувати гіпотези;
- самостійна робота: робота з навчально-методичною, науковою, допоміжною вітчизняною та зарубіжною літературою з питань, що розглядаються, вміння отримувати інформацію з різноманітних джерел (традиційних; спеціальних періодичних видань, ЗМІ, Internet тощо).

Тестове опитування може проводитись за одним або кількома змістовими модулями. В останньому випадку бали, які нараховуються Здобувачу за відповіді на тестові питання, поділяються між змістовими модулями.

Індивідуальне завдання підлягає захисту Здобувачем на заняттях, які призначаються додатково.

Індивідуальне завдання може бути виконане у різних формах. Зокрема, Здобувачі можуть зробити його у вигляді реферату. Реферат повинен мати обсяг від 18 до 24 сторінок А4 тексту (кегель Times New Roman, шрифт 14, інтервал 1,5), включати план, структуру основної частини тексту відповідно до плану, висновки і список літератури, складений відповідно до ДСТУ 8302:2015. В рефераті можна також помістити словник базових понять до теми. Водночас індивідуальне завдання може бути виконане в інших формах, наприклад, у вигляді дидактичного проєкту, у формі презентації у форматі Power Point. В цьому разі обсяг роботи визначається індивідуально – залежно від теми.

Література, що рекомендується для виконання індивідуального завдання, наведена у цій робочій програмі, а в електронному вигляді вона розміщена на Освітньому сайті КНУБА, на сторінці кафедри.

Також як виконання індивідуального завдання за рішенням викладача може бути зарахована участь Здобувача у міжнародній або всеукраїнській науково-практичній конференції з публікацією у матеріалах конференції тез виступу (доповіді) на одну з тем, дотичних до змісту дисципліни, або публікація статті на одну з таких тем в інших наукових виданнях.

Текст індивідуального завдання подається викладачу не пізніше, ніж за 2 тижні до початку залікової сесії. Викладач має право вимагати від Здобувача доопрацювання індивідуального завдання, якщо воно не відповідає встановленим вимогам.

Результати поточного контролю заносяться до журналу обліку роботи. Позитивна оцінка поточної успішності Здобувачів за відсутності пропущених та невідпрацьованих практичних занять та позитивні оцінки за індивідуальну роботу є підставою для допуску до підсумкової форми контролю. Бали за аудиторну роботу відпрацьовуються у разі пропусків.

Підсумковий контроль здійснюється під час проведення залікової сесії з урахуванням підсумків поточного та модульного контролю. Під час семестрового контролю враховуються результати здачі усіх видів навчальної роботи згідно зі структурою кредитів.

Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою.

Розподіл балів для дисципліни з формою контролю залік

Поточне оцінювання		Інд. робота	Залік	Сума балів
Змістові модулі				
1	2			
20	20	30	30	100

Шкала оцінювання індивідуальної роботи

Оцінка за національною шкалою	Кількість балів	Критерії
відмінно	30	відмінне виконання (розкриття теми, посилання та цитування сучасних наукових джерел (не старше 2017 року), дотримання норм доброчесності)
	25	відмінне виконання з незначною кількістю помилок виконання (розкриття теми, посилання та цитування)

		сучасних наукових джерел (більшість з яких не старше 2017 року), дотримання норм доброчесності)
добре	22	виконання вище середнього рівня з кількома помилками (розкриття теми в межах об'єкту та завдань роботи, посилання та цитування сучасних наукових джерел (серед яких є такі, що не старше 2017 року), дотримання норм доброчесності)
	20	виконання з певною кількістю помилок (розкриття теми в межах об'єкту та завдань роботи, наявність посилань та цитувань наукових джерел, дотримання норм доброчесності)
задовільно	18	виконання роботи задовольняє мінімальним критеріям помилок (розкриття теми в основному в межах об'єкту роботи, наявність концептуального апарату роботи, присутність не менше 5 посилань та цитувань наукових джерел, дотримання норм доброчесності)

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	Зараховано
82-89	B	
74-81	C	
64-73	D	
60-63	E	
35-59	FX	Не зараховано з можливістю повторного складання
<u>0-34</u>	F	Не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Умови допуску до підсумкового контролю

Здобувачу, який має підсумкову оцінку за дисципліну від 35 до 59 балів, призначається додаткова залікова сесія. В цьому разі він повинен виконати додаткові завдання, визначені викладачем.

Здобувач, який не виконав вимог робочої програми по змістових модулях, не допускається до складання підсумкового контролю. В цьому разі він повинен виконати визначене викладачем додаткове завдання по змісту відповідних змістових модулів в період між основною та додатковою сесіями.

Здобувач має право на опротестування результатів контролю (апеляцію). Правила подання та розгляду апеляції визначені внутрішніми документами КНУБА, які розміщені на сайті КНУБА та зміст яких доводиться Здобувачам до початку вивчення дисципліни.

Методичне забезпечення дисципліни

Підручники:

1. Базилевич В. Д. Мікроекономіка: Практикум: Навч. посіб. / В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич. [За ред. В. Д. Базилевича]. – 3-тє вид., стер. – К.: Знання, 2012. – 491 с.
2. Базилінська О.Я. Мікроекономіка: навчальний посібник / За ред. О.Я. Базилінської. Вид-ня 2-ге, перероб. та доп. – К: «Центр навчальної літератури», 2005 – 352 с.
3. Задоя А.О. Мікроекономіка: Курс лекцій та вправи: Навч. Посіб.- 5-те вид.,стер. – К.: Т-во «Знання», КОО. 2008. – 211 с.

4. Мікроекономіка: практикум: Навчальний посібник / за ред.. В.Д. Базидевича – К.: Знання, 2010 – 491 с.
5. Мікроекономіка: навчальний посібник / В.М. Лич, П.М. Куліков, Б.Е. Головаш, В.В. Гончаров – Київ: КНУБА, 2018. - 140 с.
6. Міхов Л. І. Мікроекономіка: навч. посібник / Л. І. Міхов, Л. Л. Кірова. – Донецьк: Юго-Восток, 2006.
7. Поплавська Ж. В. Мікроекономіка: Теорія і практика управлінської економіки: Навч. посіб./ Ж. В Поплавська, О. Й. Криса. – 2 ге вид., перер. і доповн. – К.: Алерта, 2012. – 272 с.
8. Стеблій Г. Я. Мікроекономіка у схемах : комплекс метод. матеріалів з вивч. курсу мікроекономіки (для бакалавра з економіки та підприємництва) / Г. Я. Стеблій, О. В. Горбачевська. – Львів : ЛБІ НБУ, 2005.
9. Рудий М.М. Мікроекономіка: Навчальний посібник – К.: Каравела; Видавець Піча Ю.В., 2008 – 312 с. 3.2.4. Лісовицький В.М. Мікроекономіка: Навчальний посібник – К.: Кондор, 2007 – 164 с.
10. Уфімцева О. Ю. Мікроекономіка. Курс лекцій: Підручник. / О. Ю. Уфімцева. – Дніпропетровськ.: ПДАБА, – 2012. – 174 с.

Методичні роботи:

11. Мікроекономіка: методичні рекомендації / уклад.: В.М. Лич, П.М. Куліков, Б.Е. Головаш, В.В. Гончаров. – К.: КНУБА, 2018.-52с.

Конспекти лекцій:

12. Полковниченко С.О. Мікроекономіка Конспект лекцій для студентів спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» ОКР «бакалавр» / С.О. Полковниченко. – Чернігів: ЧНТУ, 2016. – 164 с. [Електронний ресурс] // Режим доступу:

[<http://ir.stu.cn.ua/bitstream/handle/123456789/12861/%D0%BC%D1%96%D0%BA%D1%80%D0%BE%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%20%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D0%B9.pdf>].

Допоміжна

1. Аналітична економія: макроекономіка і мікроекономіка.: Навчальний посібник У 2 кн.. Кн. 2: Мікроекономіка / За ред. С. Панчишина і П. Островерха. – 4-те вид., виправлене і доповнене. – К.: Знання, 2006.
2. Андреюк Н.В. Мікроекономіка: навчальний посібник / Н. В. Андреюк. – К.: Кондор, 2006.
3. Ачкасов А.Є. Мікроекономіка: тренінг-розрахунк: навчальний посібник / А.Є. Ачкасов, І.А. Островський, С.Б. Тимофієва ; Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Харківська національна академія міського господарства. Харків: ХНАМГ, 2012. 247 с.
4. Веріан Г.Р. Мікроекономіка: проміжний рівень. Сучасний підхід: Підручник / Пер. з англ. – 6-те вид. – К.: Лібра, 2006.– 272.
5. Головаш Б.Е., Головаш Л.В. Особливості оцінки інтелектуального капіталу на Мікро- та Макро рівнях. [Текст] / Б.Е. Головаш, Л.В. Головаш та ін. // Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин: зб. наук. праць. – Вип.40. (Економічний). –Київ: КНУБА, 2019. – С.51-57.
6. Колесніченко І.М. Мікроекономіка: Практикум / І.М. Колесніченко, В.М. Філатов; Харківський нац. економ. ун-т. Харків: ІНЖЕК, 2007. 232 с.
7. Калініченко О.В. Мікроекономіка: Практикум: навчальний посіб. для студ. вищих навч. закладів / О. В. Калініченко, Л. М. Березіна ; Полтавська держ. аграрна академія. – К.: ЦУЛ, 2008. – 432 с. 32. А.Ф. Косік, Г.Е. Гронтковська.

- Мікроекономіка: 2-ге видання, перероблене та доповнене. Навч. пос. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 438 с.
8. Практикум з мікроекономіки до підручника «Мікроекономіка» за наук. ред. А.П. Наливайка / [Є.В. Прохорова (кер. кол. авт), Л.А. Азьмук, П.Г. Банщиков та ін.]. – К.: КНЕУ, 2013. – 522 с.
  9. Самуельсон Пол А. Мікроекономіка: Пер. з англ. С. Панчишина / Самуельсон Пол А., Нордгауз Вільям Д. – К.: Основи, 1998. – 676 с.
  10. Старостенко Г.Г. Мікроекономіка: навчальний посібник / Г.Г. Старостенко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006.
  11. Ястремський О.І. Основи мікроекономіки. Підручник / О.І. Ястремський, О.Г. Гриценко. – К.: Знання, 2007. – 579 с.

Інформаційні ресурси

1. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>
2. Офіційна Інтернет-сторінка Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.portal.rada.gov.ua>
3. Офіційна Інтернет-сторінка Кабінету міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua>
4. Офіційна Інтернет-сторінка Міністерство економіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>
5. Офіційна Інтернет-сторінка Міністерства закордонних справ України – <http://www.mfa.gov.ua>;
6. Офіційна Інтернет-сторінка Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>
7. Офіційна Інтернет-сторінка Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
8. Офіційна Інтернет-сторінка Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
9. Бібліотека КНУБА [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://library.knuba.edu.ua/>